

อนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ในสองทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2581)

A SCENARIO OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN PHRAPARIYATTIDHAMMA
SCHOOL OF PALI EDUCATION IN THE NEXT TWO DECADES (B.E.2562-2581)

ศรินรักษ์ ดิษยะศริน *
กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา

วันรับ 13 / ธันวาคม / 2564

ตรวจสอบ 15-20 / ธันวาคม / 2564

ตอบรับ 25 / ธันวาคม / 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า การวิจัยนี้เป็นการทำวิจัยเชิงอนาคต มีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ช่วง ช่วงแรก เป็นการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย ช่วงที่สอง เป็นการวิเคราะห์ห่วงล้อนาคต และช่วงที่สามเป็นการวิเคราะห์ภาพต่อนาคตของแนวโน้มการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 21 คน จาก 3 ฝ่าย ประกอบด้วย นักวิชาการด้านบาลีจำนวน 7 รูป/คน ผู้บริหารกองบาลี หรือผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน 7 รูป

ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน 7 รูป เป็นผู้ให้ข้อมูลใน 8 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ ด้านการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านแหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ ประยุกต์ตามแบบของลิเคอร์ท สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ มัชยฐาน ฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการสร้างประเด็นที่เชื่อมโยงตัวแปร

*คุษฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
โทร. 0814275957, Email. Saradisysarin@gmail.com

ผลการวิจัยพบว่าแนวโน้มการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า มี 8 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ มี 10 เรื่อง (2) ด้านการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 6 เรื่อง (3) ด้านหลักสูตร มี 8 เรื่อง (4) ด้านการจัดการเรียนการสอน มี 3 เรื่อง (5) ด้านสื่อการเรียนการสอน มี 5 เรื่อง (6) ด้านการวัดผลและประเมินผล มี 5 เรื่อง (7) ด้านแหล่งเรียนรู้ มี 5 เรื่อง และ (8) ด้านการนิเทศการศึกษา มี 5 เรื่อง เมื่อวิเคราะห์ภาพตัดแนวโน้มความเป็นไปได้ในอนาคตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบโอกาสความเป็นไปได้ตามผลกระทบจากมากไปหาน้อยที่จะเกิดขึ้นในสองทศวรรษหน้าเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านหลักสูตร ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ

คำสำคัญ : อนาคตภาพการบริหารงานวิชาการ, สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สองทศวรรษหน้า

ABSTRACT

The objective of this research was to study a scenario of academic administration in Phrapariyattidhamma School of Pali education in the next two decades. The research methodology was an Ethnographic Delphi Future Research (EDFR). The research procedure has been implemented in three phases; the first phase was future research conducted by Delphi techniques, the second phase was conducted by future wheel technique, and the third phase was Cross

Impact Analysis of a scenario of academic administration in Phrapariyattidhamma School of Pali education in the next two decades. The key informants were 21 field experts and expertise in three related groups consisting of seven Pali academicians, seven Pali head sectors or Dhamma Studies School of Pali Department administrators, and seven instructors of Dhamma Studies School of Pali Department, who gave information in eight aspects; public sector supporting, school administration, curriculum, pedagogy management, instructional media, measurement and evaluation, learning resource, and educational supervision. The instrument used for data collection was a five-point Likert's scale questionnaire. The statistics used for data analysis were median, mode, inter quartile range, mean, and standard deviation as well as content analysis was employed for variables matrix correlation.

The results of the research revealed that there were eight aspects of scenario of academic administration in Phrapariyattidhamma School of Pali education in the next two decades, namely as follows; (1) public sector supporting for 10 items, (2) school administration for 6 items, (3) curriculum for 8 items, (4) pedagogy management for 3 items, (5) instructional media for 5 items, (6) measurement and evaluation for 5 items, (7) learning resources for 5 items, and (8) educational supervision

for 5 items. The cross impact analysis of a scenario was found at a high level as overall whereas the cross impact analysis of possibility in the next two decades was found in descending order as the following aspects; measurement and evaluation, curriculum, learning resources, instructional media, educational supervision, school administration, pedagogy management, and public sector supporting respectively.

Keywords: Scenario of Academic Administration, Phrapariyattidhamma school of Pali, Next Two Decades.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอภาคกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน กอปรกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมในการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมวัฒนธรรมในการ

ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550)

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีผลมาจากเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนบริบทของสังคมย่อมมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนแห่งนี้อันได้ชื่อว่าแผ่นดินทองแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อผลการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็จำเป็นต้องสร้างความมั่นคงปักแผ่นให้กับตนเองเพื่อการเป็นที่พึ่งให้แก่พุทธศาสนิกชน พระปริยัติธรรม คือการศึกษาเล่าเรียนคำสอนในพุทธศาสนาคือรากแก้วที่เป็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงต่างๆในอนาคตโดยเฉพาะเจาะจงงานด้านการบริหารวิชาการ เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งแก่ความเจริญหรือความเสื่อมประสิทธิภาพของสำนักเรียน สถานการณ์ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกองค์กรจำเป็นต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ (เอกลักษณ์ เพ็ญสา, 2559)

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม (2562 : 10) ได้ประทานโอวาทไว้ว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาบุคคลให้กลายเป็นบัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย มีปกติประพฤติธรรมด้วยกาย วาจา ใจ ย่อมเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทผู้ไม่ผลเอตนให้ล่วงไปเปล่าด้วยความประมาท เพราะฉะนั้น การมีสำนัก

เรียนพระปริยัติธรรมที่สามารถบริหารจัดการได้ดี จึงช่วยเสริมสร้างคุณภาพชาวพุทธให้ได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตที่แท้จริง เสมอด้วยการรักษาพระบวรพุทธศาสนาให้สถาพรมั่นคงอยู่บนแผ่นดินไทยและในโลกนี้ตลอดกาล ”

การศึกษาของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ในมาตราที่ 6 ได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็น 3 แผนก คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนาทมหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาบาลี 2) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาไทย 3) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลีสนาทมหลวงและแผนกธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้เผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาได้แก่ ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน การขาดบุคลากรที่มีคุณภาพในการขับเคลื่อนระบบการศึกษา การขาดศาสนทายาท และการขาดสื่อเทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน (กองพุทธศาสนนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ: 2553) ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนที่จัดกันตามมีตามเกิด ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครู การเรียนการสอนยังยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางและตำราเป็นหลัก เป็นต้น ปัญหาด้านการบริหารจัดการ สำนักเรียนขาดการติดตามและวางแผนการประเมินผล (พระมหากฤษณ์ อิมพันธ์แบน : 2551) ปัญหาเรื่องครูสอนพระปริยัติธรรมพบว่า ครูสอนพระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักธรรม บาลี และปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาบางส่วน และครูสอนจริยศึกษาหรือวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนที่เป็นพระสงฆ์นั้น มีคุณภาพไม่เท่าเทียม

กัน เพราะไม่ได้เรียนวิชาครู วิชาจิตวิทยา และวิธีการสอน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ: 2545) ปัญหาครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า มีครูสอนจำนวนน้อยไม่เพียงพอขาดแคลนครูสอนที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญการสอน ครูที่มีอยู่เป็นระบบรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง และครูสอนมีความรู้สูงกว่ารุ่นน้องเพียงขั้นหนึ่งหรือสองขั้นก็จำเป็นต้องเป็นครูสอน ครูส่วนใหญ่กำลังศึกษาด้วยสอนด้วยจึงทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่สมบูรณ์

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการบริหารงานวิชาการมีความเหมาะสมกับบริบทของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้าให้มีคุณภาพ ทั้งยังเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นแนวทางในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและจรริ่งหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้วิจัยมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีจิตศรัทธาอุทิศตนเพื่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม จึงมีความสนใจการทำวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารงานวิชาการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า ที่มีระบบการบริหารการศึกษาที่ได้มาตรฐานและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในบริบทปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องอนาคตภาพ การบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ ด้านการบริหารสำนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านแหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา โดยบูรณาการจากพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ รูปแบบการสอนของพระพุทธเจ้า การศึกษายุค Thailand 4.0 งานวิจัยด้านอนาคต และงานวิจัยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านบาลี

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมโครงการวิจัยโดยศึกษาเอกสาร ตำรา วรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตลอดจนศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีการวิจัยด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) การใช้เทคนิควงล้ออนาคต(Future Wheel) และการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัด(Cross Impact Analysis) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานวิจัยตามโครงการวิจัยแยกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัยด้วยเทคนิค

EDFR (Ethnographic Delphi Future Research)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า ที่สร้างขึ้นในขั้นตอนที่ 1 โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 21 รูป/คน ตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า เพื่อนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 21 คน มาสร้างเป็นแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดิมตอบในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ทสเกล(Likert Scale) จึงได้นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และแปลผลการวิจัย

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานด้วยเทคนิควงล้ออนาคต(Future Wheel)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลขั้นสุดท้ายในขั้นตอนการทำ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) มาสร้างเป็นแผนภาพวงล้ออนาคต

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัด(Cross Impact Analysis)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลขั้นสุดท้ายในขั้นตอนการทำ

EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) มาสร้างเป็นผลกระทบภาคตัด (Cross Impact Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 รายงานผลการวิจัย ซึ่งเป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะมาจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสองทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ ได้แก่ 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ/คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมทำหน้าที่กำหนดนโยบาย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กองบาลีสนามหลวงเป็นหน่วยกำกับ ติดตาม ดูแล และสำนักเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบาย 2) รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณอย่างทั่วถึง ตามความจำเป็นที่ต้องพัฒนา และครอบคลุมภารกิจของสำนักเรียน โดยกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้กำกับติดตามการใช้งบประมาณ 3) การศึกษาภาษาบาลีเป็นภารกิจด้านการศึกษาที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาครัฐที่รัฐจะต้องสนับสนุน ส่งเสริม วิจัย เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา 4) รัฐจัดให้มีองค์กรซึ่งทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาภาษาบาลี 5) กองบาลีสนามหลวงส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันระหว่างสำนักเรียน และการจัดการศึกษาภาษาบาลีในรูปแบบศูนย์การเรียน 6) รัฐบาลกำหนดนโยบายให้มหาวิทยาลัยสงฆ์สนับสนุน ส่งเสริม พัฒนา ให้มีความสำคัญกับการศึกษาภาษาบาลี 7) กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทในการพัฒนา ส่งเสริมการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียน 8) กองบาลีสนามหลวงจัดอบรมด้านเทคนิคการสอน วิธีทำแผนการสอน ด้านจิตวิทยาการสอน ด้านการวัดผล แก่ครูผู้สอน 9) รัฐบาลมีงบประมาณให้ครูผู้สอนได้รับการอบรมในด้านเทคนิคการสอน วิธีทำแผนการสอน ด้านจิตวิทยาการสอน ด้านการวัดผล และ 10) รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการบรรจุ แต่งตั้งผู้บริหาร ครูผู้สอนให้มีนิยัตินที่เหมาะสม

ตามวิทยฐานะ

2. ด้านการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ 1) กองบาลีสนามหลวงเป็น ผู้แต่งตั้งเจ้าสำนักเรียนโดยมีเกณฑ์การคัดเลือก แต่งตั้งที่ชัดเจน ตามองค์ธรรมของเจ้าสำนักเรียน และ องค์ประกอบอื่นๆ ที่เหมาะสม 2) คุณสมบัติที่สำคัญของเจ้าสำนักเรียนคือ การเป็นผู้มีโลกทัศน์ การเอาใจใส่ จริงจังในการจัดการศึกษาภาษาบาลี 3) เจ้าสำนักเรียนมีหน้าที่เสนอแต่งตั้ง อาจารย์ใหญ่ ครูสอน หรือฝ่ายอื่นๆ ตามความเหมาะสม 4) มีการแต่งตั้งและแบ่งหน้าที่ชัดเจนของเจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูสอน เพื่อได้ทราบบทบาทหน้าที่ของตน 5) เจ้าสำนักเรียนมีอิสระในการบริหารจัดการภายใน สำนักเรียน และ 6) เจ้าสำนักเรียนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอุบาสก อุบาสิกา ในการจัดการศึกษาภาษาบาลี

3. ด้านหลักสูตร ได้แก่ 1) สารของหลักสูตรควรมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่มีเนื้อหาสาระที่ สอดคล้องกับหลักสูตรของกองบาลีสนามหลวง และ หลักสูตรที่มีเนื้อหาเฉพาะด้านซึ่งแต่ละสำนักเรียน กำหนดขึ้นมา เช่น ด้านพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม 2) หลักสูตรสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน(ที่จบชั้นสูงสุดของกองบาลีสนามหลวง)ได้มี โอกาสศึกษา ศิล สมาธิ ปัญญา ในระดับชั้นสูงๆ ขึ้นไป 3) หลักสูตรทั้ง 2 สารควรมีทั้งส่วนที่เป็นปริยัติ และปฏิบัติ 4) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรกำหนด ให้ผู้เรียนสามารถทรงจำพระไตรปิฎกได้ 5) มีการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาบาลีครบทักษะทั้ง 4 ด้านคือ การฟัง พูด อ่าน เขียน 6) หลักสูตรควร กำหนดให้มีการเรียนภาษาอื่นๆ เพื่อใช้ในการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษ และ 7) รัฐจัดตั้งศูนย์ข้อมูลการจัดการศึกษาบาลีที่เก็บข้อมูลหลักสูตร กระบวนการ เรียนรู้ต่างๆของแต่ละสำนักเรียนทั้งภายในประเทศ

และต่างประเทศ และ8) หลักสูตรควรกำหนดให้ผู้เรียนออกไปเผยแพร่แก่ชุมชน เช่นแสดงธรรม และฝึกสอนตามสำนักเรียน

4. **ด้านการจัดการเรียนการสอน** ได้แก่ 1) มีศูนย์การเรียนรู้ในส่วนกลางของทุกภาคของคณะสงฆ์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างสำนักเรียน 2) มีการเรียนในระบบออนไลน์ และ3) มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านอื่นๆ เช่น ครูสอนกัมมัฏฐาน ครูภาษาต่างประเทศ เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

5. **ด้านสื่อการเรียนการสอน** ได้แก่ 1) มีการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน 2) มีการใช้สื่อเทคโนโลยีในการค้นคว้าหาความรู้โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด 3) กองบาลีสนามหลวงสนับสนุนงบประมาณเพื่อการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน 4) สำนักเรียนมีงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ และ5) กองบาลีสนามหลวงมีการจัดอบรมการจัดทำสื่อนวัตกรรมและสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน

6. **ด้านการวัดผลและประเมินผล** ได้แก่ 1) การเทียบโอนหลักสูตรมีความยืดหยุ่น ชัดเจน สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการศึกษาภาคบังคับของรัฐได้ 2) มีระเบียบการรับรองวุฒิการศึกษาที่ชัดเจน เหมาะสม 3) การวัดผลโดยพิจารณาจากทักษะกระบวนการ ความรู้ความสามารถ การทรงจำพระพุทธรูปและความประพฤติของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 4) กองบาลีสนามหลวงจัดให้มีการสอบวัดผลในสนามสอบส่วนกลางทุกระดับชั้นเพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกัน และ5) กรรมการผู้ตรวจข้อสอบได้รับการอบรมและปฏิบัติการตรวจข้อสอบตามเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน

7. **ด้านแหล่งเรียนรู้** ได้แก่ 1) ห้องสมุดมีความทันสมัยมีสื่อมัลติมีเดียประกอบเนื้อหา 2)ห้อง

สมุดมีระบบสืบค้นพระไตรปิฎกของชาติต่างๆ 3) ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้บริการแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกสำนักเรียน 4) ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ตามสถานที่ต่างๆ ภายในสำนักเรียน และ5) สำนักเรียน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

8. **ด้านกรณีศึกษา** ได้แก่ 1) มีระบบกรณีศึกษาภายในแบบกัลยาณมิตรมุ่งช่วยเหลือแบบเพื่อนช่วยเพื่อนและเป็นเชิงบวก มีการชมเชยและให้กำลังใจ สร้างสรรค์ พูดคุย แนะนำ และช่วยกันแก้ปัญหา 2) กองบาลีสนามหลวงจัดอบรมให้ความรู้กรณีศึกษาในแก่เจ้าสำนักเรียนและครูผู้ทำหน้าที่นี้เทศภายในสำนักเรียน 3) กองบาลีสนามหลวงจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 4) กองบาลีสนามหลวงจัดอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับรองการประเมินคุณภาพภายนอก และ5) กองบาลีสนามหลวงจัดประเภทของสำนักเรียนตามคุณภาพและประสิทธิผลของสำนักเรียน และสร้างเกณฑ์การประเมินให้สอดคล้องกับระดับของสำนักเรียนนั้นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการพิจารณาภาพตัดอนาคต สามารถอภิปรายผลการวิจัยแนวโน้มผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในสองทศวรรษหน้าเรียงตามลำดับผลกระทบจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการวัดผลและประเมินผล เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ กองบาลีสนามหลวงจัดให้มีการสอบวัดผลในสนามสอบส่วนกลางทุกระดับชั้นเพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกัน ด้านหลักสูตร เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ หลักสูตรควรกำหนดให้มีการเรียนภาษาอื่นๆ เพื่อใช้ในการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษ ด้านแหล่งเรียนรู้ เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ ควรจัดให้มีแหล่งเรียน

รู้ตามสถานที่ต่างๆ ภายในสำนักเรียน ด้านสื่อการเรียนการสอน เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีในการค้นคว้าหาความรู้ โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด ด้านการนิเทศการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ กองบาลีสนามหลวงจัดอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับรองการประเมินคุณภาพภายนอก ด้านการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ คุณสมบัติที่สำคัญของเจ้าสำนักเรียนคือการเป็นผู้มีโลกทัศน์ การเอาใจใส่ จริงจังในการจัดการศึกษาภาษาบาลี ด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านอื่นๆ เช่น ครูสอนกัมมัฏฐาน ครูภาษาต่างประเทศ เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ เมื่อพิจารณารายข้อสูงสุดได้แก่ การศึกษาภาษาบาลีเป็นภารกิจด้านการศึกษาที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐที่รัฐจะต้องสนับสนุนส่งเสริม วิจัย เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสองทศวรรษหน้ามีประเด็นที่มีแนวโน้มความเป็นไปได้ จำนวน 8 ด้าน คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานกองบาลีสนามหลวงควรได้พิจารณาเชิงนโยบาย หรือกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาสำนักเรียน

2. จากการศึกษาวิจัยที่พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จึงเสนอแนะว่าภาครัฐควรเข้า

มาสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนระบบศูนย์การเรียนรู้ในส่วนกลางของทุกภาคของคณะสงฆ์ การเรียนรู้ในระบบออนไลน์ สนับสนุนให้มีการอบรมเรื่องการเสริมทักษะด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ให้กับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรมีการปรับปรุงด้านการวัดผลและประเมินผล ให้กรรมการตรวจข้อสอบมีมาตรฐานในเรื่องเกณฑ์การตรวจข้อสอบและการเฉลยข้อสอบเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

4. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรมีการปรับปรุงด้านแหล่งเรียนรู้ สำนักเรียนควรมีห้องสมุดที่มีระบบสืบค้นพระไตรปิฎกของประเทศต่างๆ มีการสนับสนุนให้มีการค้นคว้า สืบค้นวิจัย

5. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรมีการปรับปรุงด้านสื่อการเรียนการสอนโดยกองบาลีสนามหลวงและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีการสนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

6. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรมีการปรับปรุงด้านการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยมีการแต่งตั้งและแบ่งหน้าที่ชัดเจนของเจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูสอน เพื่อได้ทราบบทบาทหน้าที่ของตน

7. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรมีการปรับปรุงด้านการนิเทศการศึกษาโดยกองบาลีสนามหลวงและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ครูผู้สอนในด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยาการสอน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายของ
สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
2. ควรมีการศึกษาการนำนโยบายการ
บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไป
ปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- พระมหากษัตริย์ อิมพันธุเบน.(2551).ผลกระทบนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาปริยัติธรรม
แผนกบาลี.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(2550). แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ กองพุทธศาสนศึกษา ฝ่ายการ
ศึกษาพระปริยัติธรรม.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553) . เอกสารประกอบการประชุมพิจารณาร่างแผนยุทธศาสตร์และ
แผนพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี, ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร, หน้า 4.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง
ชาติ พ.ศ.2542, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545, กรุงเทพมหานคร: 2547.
- วารสารศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. (2562) . บริษัท วงศ์สว่าง พับลิชชิ่ง แอนด์ พริ้นติ้ง จำกัด.
เอกลักษณ์ เพ็ญสา.(2559). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีของ
ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดมหาเถรสมาคม. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.

